

УДК 330.111.4.001.76(477)

Кудріна О. Ю.,

д.е.н., доцент, кафедра економіки,
Київський національний університет культури і мистецтв, м. Київ

РОЛЬ ІННОВАЦІЙ У РОЗМІЩЕННІ ПРОДУКТИВНИХ СИЛ В РЕГІОНАХ УКРАЇНИ

У статті визначено трансформаційні зміни, які відбуваються в економіці України. Вказано на об'єктивну необхідність розбудови ефективних ринкових інституцій, формування такого бізнес-середовища на загальнодержавному й регіональному рівнях, в якому суб'єкти господарювання змогли б нарощувати свої довгострокові конкурентні переваги, підвищувати зайнятість і стандарти життя населення. Відзначено, що саме економічний потенціал регіонів є основою високого конкурентного статусу за умови ефективного його використання. Вказано, з огляду на емпіричне моделювання виробничої конкурентоспроможності регіонів України, на необхідність оцінювання їхнього економічного потенціалу та розробки на цій основі стратегічних пріоритетів підвищення глобальної конкурентоспроможності держави. Досліджено фактори зростання економіки регіону, які ґрунтуються на визнанні суттєвого впливу такого чинника як інновації.

Ключові слова: продуктивні сили, регіон, інновації, економіка, економічна криза, промисловість, стратегія, розвиток.

РОЛЬ ИННОВАЦИЙ В РАЗМЕЩЕНИИ ПРОДУКТИВНЫХ СИЛ В РЕГИОНАХ УКРАИНЫ

Кудрина О. Ю.

В статье определены трансформационные изменения, происходящие в экономике Украины. Указана объективная необходимость развития эффективных рыночных институтов, формирование такой бизнес-среды на общегосударственном и региональном уровнях, в котором субъекты хозяйствования смогли бы наращивать свои долгосрочные конкурентные преимущества, повышать занятость и стандарты жизни населения. Отмечено, что именно экономический потенциал регионов является основой высокого конкурентного статуса при условии эффективного его использования. Учитывая эмпирическое моделирование производственной конкурентоспособности регионов Украины, определена необходимость оценки их экономического потенциала и разработки на этой основе стратегических приоритетов повышения глобальной конкурентоспособности государства. Исследованы факторы роста экономики региона, основанные на признании существенного влияния такого фактора как инновации.

Ключевые слова: производительные силы, регион, инновации, экономика, экономический кризис, промышленность, стратегия, развитие.

A ROLE OF INNOVATIONS IS IN PLACING OF PRODUCTIVE FORCES IN REGIONS OF UKRAINE

Kudrina O.

The article defines the major transformational changes taking place in the economy of Ukraine. Specified on the objective need for building effective market institutions, the formation of the business environment at the national and regional levels, which entities would be able to increase its long-term competitive advantage, increase employment and standards of living. It is noted that it is the economic potential of the regions is the basis of high competitive status provided its effective use. Specified, given the empirical modeling of industrial competitiveness of Ukraine's regions, the need for assessment of their economic potential and development on this basis of strategic priorities for improving the global competitiveness of the state. The factors of economic growth region, based on recognition of the significant impact such factors as innovation. Emphasized that scientists supporters innovative approach in determining competitive advantages believe that the microeconomic level innovation can ensure the profitability of production growth, and in the national economy - pushing economic system to transition to a new state, thereby ensuring its development. It is shown that the statistics in developed Western countries, according to various estimates through the use of innovation to provide seventy five to one hundred percent growth in industrial production. Noted global competitiveness rating Ukraine for 2014-2015 years and the place that occupied Ukraine in the world ranking. It is emphasized that, despite the presence of powerful resources and environment for development through the innovation backwardness and thus low competitiveness of the industry, Ukraine is not a serious player on the world stage. Proved that inefficient use their own innovative potential, in particular, Ukraine has transformed the country export-orientation, a state which produces and sells products in foreign markets with little added value.

Keywords: productive forces, region, innovation, economy, economic crisis, industry strategy development.

Постановка проблеми. Сучасна економічна криза в Україні демонструє свою глибину та неочікувано високі темпи погіршення стану національного господарства. Аналіз показав, що в першому кварталі 2015 році темпи падіння виробництва прискорились до 17,6% (і це за винятком території Сходу України). Тривогу викликають також матеріальні обставини занепаду, пов'язані, перш за все, з досягненням критичного рівня старіння виробничого капіталу і подолання цього стану сьогодні є вкрай складним і важким.

Сучасний стан переважної більшості українських підприємств не відповідає їхньому природному та інтелектуальному потенціалу. Конкурентоздатність продукції українських промислових підприємств є значно нижчою, ніж рівень світових стандартів, за якими виробляється й поставляється на товарний ринок продукція підприємств розвинутих капіталістичних держав. Соціально-політичні і економічні перетворення, що відбуваються останніми роками в країні, значно ускладнили результативність ділових відносин як між українськими, так і між українськими й закордонними промисловими підприємствами. В таких непростих умовах господарювання економічний підйом промисловості неможливий без переформатування стратегії використання ресурсного потенціалу підприємств, причому

не в останню чергу за рахунок інтенсифікації, пошуку внутрішніх ресурсів для запуску виробничих циклів підприємств.

Забезпечення стійкого розвитку промислових підприємств України залежить від стратегії використання й формування їх ресурсного потенціалу.

Ефективне використання ресурсного потенціалу залежить від інноваційного розвитку сьогодення і дає можливість переобладнати існуюче підприємство з меншими витратами, ніж побудувати нове.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження питань теорії і практики інноваційної діяльності притаманне науковим працям таких зарубіжних вчених, як Г. Александер, Дж. Бейлі, Г. Бірман, Д. Дойл, Р. Нельсон, К. Павітт, М. Портер, Р. Ротвелл, Б. Санто, Д. Тідд, Р. Фостер, К. Фрімен, У. Шарп, В. Хіпел, Р. Холт та ін. Вагомий внесок в економічну теорію і методологію інноваційної діяльності зробили вітчизняні вчені: Л. Антонюк, Ю. Бажал, І. Бондар, І. Буднікевич, В. Геєць, М. Долішній, О. Лапко, І. Лукінов, А. Пересада, С. Покропивний, А. Поручник, В. Хаустов, Д. Черваньов, А. Чухно та ін.

Метою статті є виявлення тенденцій та дослідження перспектив розвитку інноваційної діяльності промисловості України.

Основні результати дослідження. Сьогодні в економіці України відбуваються серйозні трансформаційні зміни, які обумовлюють об'єктивну необхідність розбудови ефективних ринкових інституцій, формування такого бізнес-середовища на загальнодержавному й регіональному рівнях, в якому суб'єкти господарювання змогли б нарощувати свої довгострокові конкурентні переваги, підвищувати зайнятість і стандарти життя населення. Саме економічний потенціал регіонів є основою їхнього високого конкурентного статусу за умови ефективного його використання. З огляду на це емпіричне моделювання виробничої конкурентоспроможності регіонів України шляхом оцінювання їхнього економічного потенціалу та розробка на цій основі стратегічних пріоритетів підвищення глобальної конкурентоспроможності нашої держави є надзвичайно актуальними.

Дослідження факторів зростання економіки регіону ґрунтується на визнанні суттєвого впливу такого чинника як інновації.

Науковці-прихильники інноваційного підходу у визначенні конкурентних переваг вважають, що на мікроекономічному рівні інновації можуть забезпечувати зростання прибутковості виробництва, а в рамках національної економіки – підштовхують економічну систему до переходу до нового стану, тим самим забезпечуючи її розвиток.

Як свідчать статистичні дані, у розвинених західних країнах за різними оцінками за рахунок використання інновацій забезпечується від сімдесяти п'яти до ста процентів приросту промислового виробництва [3].

Відповідно до даних оприлюдненого аналітичною групою Всесвітнього економічного форуму (ВЕФ) рейтингу глобальної конкурентоздатності Україна в 2014-2015 роки посіла 76 місце серед 144 держав (в середині рейтингу в сусідстві із Україною опинились Словаччина (75), Хорватія (77 місце), Гватемала (78) та Алжир (79)). Очолює рейтинг глобальної конкурентоздатності Швейцарія, на другому місці – Сінгапур, третю позицію посіли США, Фінляндія опинилась на четвертому місці, а на п'ятому – Німеччина. У другій п'ятірці лідерів, відповідно, Японія, Гонконг, Нідерланди, Великобританія та Швеція [6].

Не слід особливо когось переконувати в тому, що, не зважаючи на наявність потужних ресурсів й умов для розвитку, через інноваційну відсталість й, відповідно, низький рівень конкурентоздатності промисловості, Україна не є серйозним гравцем на світовій арені.

Як свідчить досвід сучасних економіко розвинутих країн світу – не може бути стабільного зростання без інноваційно-технологічної модернізації.

Неефективне використання власного інноваційного потенціалу, зокрема, перетворило Україну в країну експортно-сировинної спрямованості, в державу, яка виробляє й продає на зовнішніх ринках продукцію з незначною часткою доданої вартості [4].

Натомість країни з бідним ресурсним потенціалом, проте із високим рівнем застосування інноваційних технологій – перебувають у лідерах списку найбільш конкурентоспроможних країн.

До ілюстрації. Десятку лідерів за рівнем інноваційної здатності серед 143 країн світу за показником розвитку інновацій за 2014 рік за версією міжнародної бізнес-школи INSEAD склали: Швеція (64,8), Великобританія (62,4), Швеція (62,3), Фінляндія (60,7), Нідерланди (60,6), США (60,1), Сінгапур (59,2), Данія (57,5), Люксембург (59,9), Гонконг (56,8).

Трохи відстають від них такі розвинені країни, як Ірландія (56,7), Канада (56,1), Німеччина (56,0), Норвегія (55,6), Ізраїль (55,5), Південна Корея (55,3), Австралія (55,0), Нова Зеландія (54,5), Ісландія (54,1), Австрія (53,4). Україна посідає 63 місце з показником розвитку інновацій 36,3 [7; 8].

Інноваційну діяльність вітчизняних підприємств стримують такі фактори, як відсутність фінансування, високі кредитні ставки, недостатність інформації про ринки збуту тощо. Активний розвиток будь-якої галузі, у тому числі й промисловості, значною мірою залежить від сприятливості її підприємств до нововведень. Проте в останні роки рівень інноваційної активності промислових підприємств знижується. Так, у 2014 році інноваційною діяльністю у промисловості займалися 1609 підприємств, або 16,1% обстежених промислових підприємств (2013 р. – 1715 підприємств, або 16,8%, 2012 р. – 1758 підприємств, або 17,4 %, 2011 р. – 1679 підприємств, або 16,2 %) [5].

Слід відмітити, що продукція українських підприємств оновлюється в середньому за п'ять років, але інновація зводиться найчастіше до вдосконалення прототипу, а справді нова продукція становить лише близько 4,1% усіх інновацій. За роки незалежності в Україні кількість нових зразків вітчизняної техніки скоротилося порівняно з 1990 роком приблизно на 50%. Серед цих зразків лише 2% відповідають кращим світовим аналогам.

Відповідно до розглядової концепції інноваційний розвиток регіону визначається не лише інноваційним потенціалом, але й станом процесу передачі знань у виробництво. Тому процес інноваційного розвитку регіону можна представити як сукупність різних інститутів: наукові установи, що утворюють основу середовища виробництва знання; освітні установи, які дозволяють здійснити механізм передачі знань у підприємницьке середовище, сприяючи розвитку інноваційно-активних підприємств. Тобто інноваційний потенціал регіону доцільно представляти як єдність умов, ресурсів і чинників, що відбивають міру здатності, готовності й результативності регіону до інноваційної діяльності, спрямованої на ефективну реалізацію інновацій на внутрішньому й зовнішньому ринках.

Формування й розвиток інноваційного потенціалу регіону опирається на три базові критерії: чинники формування інноваційного потенціалу (кадрова, наукова, техніко-

технологічна і фінансова складові), чинники готовності використання інноваційного потенціалу (організаційна, інституціональна та інформаційна складові); чинники, що відбивають результативність інноваційного потенціалу в регіоні.

Варто відмітити, що сучасний стан інноваційного потенціалу в регіонах зіштовхується із серйозними проблемами, що гальмують його розвиток. У вітчизняній економіці спостерігається диспропорція між наявністю інноваційних можливостей й їхнім реальним втіленням на практиці.

В сучасних умовах в регіонах України реалізація інноваційного потенціалу наштовхується на низку відчутних перепон: фінансово-кредитні (недостатність кредитних ресурсів у регіоні; дотаційність регіонів; низький платоспроможний попит на нові продукти; висока вартість нововведень; високий економічний ризик); регіонально-економічні (недостатність кваліфікованого персоналу в регіоні; недостатність інформації про нові технології й ринки збуту; несприйнятливність підприємств регіону до нововведень; недостатність або неефективність науково-освітньої системи); організаційні (недостатність законодавчих документів у регіоні, що регулюють і стимулюють інноваційну діяльність; невизначеність строків інноваційного процесу; нерозвиненість інноваційної інфраструктури – посередницьких, інформаційних, юридичних, банківських, інших послуг; нерозвиненість ринку технологій). Вирішення окреслених питань дозволить різко підвищити ефективність використання ресурсів регіону в інноваційному процесі, і в цілому сприятливо відбитися на результативності інновацій.

Основу інноваційного потенціалу регіону складають три базові складові: чинники формування інноваційного потенціалу, чинники готовності використання інноваційного потенціалу та чинники, що відбивають результативність інноваційного потенціалу в регіоні. Перша група чинників являє собою ресурсну складову й розглядається, як міра здатності регіону здійснювати інноваційну діяльність, друга – це готовність регіону здійснювати інноваційну діяльність, третя – розглядає інноваційний потенціал як результат здійснення інноваційної діяльності в регіоні. Всі чинники тісно взаємопов'язані та взаємозалежні між собою.

Висновок. Сучасний стан інноваційного потенціалу в регіоні зіштовхується із серйозними проблемами, що гальмують його розвиток. Основні чинники, що перешкоджають розвитку інноваційного потенціалу регіону, доцільно розділити на види: трансакційні (нерозвиненість нормативно-правової бази інноваційної діяльності; нерозвиненість інноваційної інфраструктури; недостатня кількість податкових пільг і субсидій для стимулювання інноваційної активності підприємств; відсутність ефективних механізмів взаємодії держави з підприємницьким сектором економіки, інноваційної культури; недостатність інформації про нові технології, ринки збуту; низька конкурентоспроможність країни на світовому ринку; неефективна інтеграція наукової, виробничої й освітньої складових у структурі інноваційної системи) і трансформаційні (недостатність коштів; високий економічний ризик; недостатність кваліфікованого персоналу; висока вартість нововведення; слабка матеріальна, науково-технічна база й застарілі технології) [1].

На жаль, трансформаційний процес, який зайняв останні двадцять чотири роки не лише збільшив відставання України від світових лідерів технологічного розвитку економіки, але й викликав спад за основними економічними показниками

Тому необхідність переходу до інноваційного типу економічного зростання в максимально стислі строки на сьогодні не викликає сумнівів. Перш за все, це стосується промислового комплексу господарюючої системи, оскільки підвищення конкурентоспроможності продукції можливе лише за умови технологічного переоснащення та піднесення наукоємних галузей виробництва.

1. Карпенко А. В. *Формування інноваційного потенціалу регіону* / А. В. Карпенко // *Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності: зб. наук. праць*. – Маріуполь: ПДТУ, 2012. – Вип. 1, Т. 1.

2. Петриквіва О. С. *Теоретичні підходи до визначення поняття «конкурентні переваги регіону»* / О. С. Петриквіва, Д. В. Гунько // *Проблеми економіки*. – 2012. – № 4.

3. Петрина М. *Базові умови створення інноваційної моделі розвитку економіки України* / М. Петрина // *Економіка України*. – 2006. – №8.

4. *Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції розвитку національної інноваційної системи» № 680-р від 17.06.2009 р.* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.in.gov.ua/index.php?lang=ua&get=226&id=190638>.

5. *Наукова та інноваційна діяльність в Україні. Статистичний збірник*. – К.: Державна служба статистики України, 2015.

6. *The Global Competitiveness Report 2015–2016* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.weforum.org/reports/global-competitiveness-report-2015-2016>

7. *The Global Innovation Index 2014* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.globalinnovationindex.org/>.

8. *Глобальний індекс інновацій* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://gtmarket.ru/ratings/global-innovation-index/info>